

Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми

Список використаних джерел:

1. Булка Н. І. Креативність і соціальна компетентність / Н. І. Булка // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 10. – С. 46-49.
2. Заенчик В. М. Основы творческо-конструкторской деятельности: Методы и организация / В. М. Заенчик, А. А. Карачев, В. Е. Шмелев. – М.: Академия, 2004. – 256 с.
3. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: [монографія] / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир: Рута, 2006. – 320 с.
4. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития / Э. Ф. Зеер. – М.: Академия, 2007. – 240 с.
5. Зуев Ю. Ю. Основы создания конкурентоспособной техники и выработки эффективных решений / Ю. Ю. Зуев. – М.: МЭИ, 2006. – 402 с.
6. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. інженерно-педагогічних спец. / [О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, Н. В. Корольова, Є. В. Шматков]. – Харків: ВПП «Контраст», 2008. – 488 с.
7. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: [монографія] / В. В. Рибалка; за ред. Г. О. Балла. – Київ: Деміур, 1998. – 160 с.
8. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: [підручник] / С. О. Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
9. Штефан Л. В. Інноваційні технології в освіті: [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. інженерно-педагогічних спец.] / Л. В. Штефан. – Харків: УПА, 2011. – 176 с.
10. Цвілик С. Д. Організація проектної діяльності майбутніх учителів трудового навчання та технологій засобами хмарних сервісів / С. Д. Цвілик, В. С. Гаркушевський, І. В. Шимкова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2018. – Вип. 50. – С. 410-414.
11. Цвілик С. Д. Рейтингова система оцінювання якості засвоєння студентами графічних дисциплін / С. Д. Цвілик // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – № 3. – С. 50-53.

УДК 373.5.016:62/64

Г.В. Джевага, О.І. Сергієнко, м. Чернігів
e-mail: dzhevaga.g@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

***Анотація.** Статтю присвячено проблемі формування технологічної культури учнів. Звернено увагу на зміст поняття «технологічна культура» та її значення для проектно-технологічної діяльності. Визначено якості особистості, які входять до структури технологічної культури. Розглянуто вплив проведення уроків трудового навчання і технологій на виховання технологічної культури в учнів.*

***Ключові слова:** технологічна культура, урок технологій, урок трудового навчання, технологічне пристосування, виробничі технології.*

***Abstract.** The article is devoted to the problem of the formation pupil's technological culture. The attention is paid to the content of the concept «technological culture» and its significance for design and technological activities. The qualities of the personality that are part of the structure of technological culture are determined. The influence of the lessons of labor training and technologies on the upbringing of technological culture among pupils is considered.*

***Keywords:** technological culture, technology lesson, lesson of labor training, technological device, production technologies.*

Постановка наукової проблеми. Відповідно до програм навчальних предметів «Трудове навчання. 5-9 класи» [3] і «Технології. 10-11 класи» (рівень стандарту) [2] необхідно досягти реалізації таких основних завдань: формування в учнів здатності до самостійного навчання, оволодіння засобами сучасних технологій, розширення та систематизація знань про технології і технологічну діяльність як основний засіб перетворювальної діяльності людини, умінь конструювати власний процес пізнання і на практиці реалізувати заплановане. Виконання поставлених завдань здійснюється за рахунок залучення учнів до проектно-технологічної діяльності. Достатньо складним етапом проектно-технологічної діяльності як для учня, так і для вчителя є розроблення технологічного процесу виготовлення об'єкту проектування. Виконання технологічної картки на виготовлення виробу вимагає наявних знань про раціональні технологічні процеси та досвіду їх

Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми

реалізації. Проте, методика формування технологічної культури учнів на уроках трудового навчання і технологій розглянута не досконало.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Генезис поняття «технологічна культура» та її формування у майбутніх учителів технологій й учнів досліджували: В. Веселова, Ю. Коломієць, В. Лола, Н. Матяш, В. Моштук, Н. Салівоненко, В. Симоненко, С. Ткачук, Ю Хотунцев та ін. Проте, менше уваги приділялось процесу виховання технологічної культури учнів.

Метою статті є висвітлення методики виховання структурних компонентів технологічної культури учнів на уроках трудового навчання і технологій, тому необхідно виконати такі **завдання**:

- 1) схарактеризувати поняття «технологічна культура учня»;
- 2) способи виховання технологічної культури учнів на уроках трудового навчання і технологій.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи зміст поняття «технологічна культура», В. Симоненко визначив два його аспекти – соціальний та особистісний. У соціальному плані «технологічна культура» – це рівень розвитку життя суспільства на засадах доцільної та ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупності досягнутих технологій у матеріальному та духовному виробництві. В особистісному плані «технологічна культура» – це рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання та перетворення себе й довкілля [5, с. 90].

У загальному вигляді технологічну культуру можна розглядати як рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, яка визначається сукупністю досягнутих технологій матеріального та духовного виробництва, і дає їй можливість ефективно залучатися до сучасних технологічних процесів на засадах гармонійної взаємодії із природою, суспільством, і технологічним середовищем [5, с. 91].

З точки зору соціології, технологічна культура розглядається як органічна частина загальної культури, яка прагне у своєму змісті інтегрувати досягнення технічних і гуманітарних наук, застосовувати інтегровані принципи не тільки до вивчення соціального простору, а й до активного його облаштування відповідно до цілей розвитку соціальних систем, сенсом людського існування [7, с. 446].

Відповідно до сучасного проектно-технологічного підходу до уроків трудового навчання і технологій, В. Моштук розглядає комплексну проектно-технологічну культуру. Науковець трактує поняття «технологічної культури вчителя» як якісне інтегральне професійно-особистісне утворення, яке передбачає: сукупність фахових компетенцій, котрі відповідають сучасному рівню розвитку суспільства; розвиток функціональних можливостей проектування і конструювання та психологічну готовність застосування інноваційних підходів їх реалізації; здатність творчо вирішувати проектно-технологічні завдання; можливість учнів в нестандартних умовах процесу трудової підготовки і вміння їх трансформувати; здібності прогнозувати наслідки прийнятих проектних рішень і вміння нести за них відповідальність [1, с. 209].

Вивчаючи сучасні технологічні процеси і суспільні зміни, С.Ткачук визначає фундаментальність технологічної культури вчителя-професіонала, яка охоплює множину культур: наукову інтелектуальну, культуру мислення, праці, спілкування, поведінки тощо. Зміст поняття «технологічна культура» науковець розглядає як важливу частку загальної культури людства, яка віддзеркалює на кожному історичному етапі його розвитку цілі, характер і рівень перетворювальної природодоцільної творчої діяльності людей, що здійснюється на основі досягнень науки та техніки, етики виробничих відносин [6, с. 251].

Таким чином, «технологічна культура» – це інтегральний комплекс якостей особистості, які надають можливостей застосовувати технології для ефективної організації предметно-перетворювальної та пізнавальної діяльності. У такому розумінні технологічна культура учня – це не просто вміння доцільно застосовувати різноманітні технології для виготовлення об'єкту проектування, зміни навколишнього світу і самовдосконалення.

Нині постає актуальна проблема формування таких ціннісних якостей особистості, як технологічна культура учня. Проаналізувавши зміст і роль технологічної культури у проектно-технологічній діяльності учнів, можна стверджувати, що у них необхідно формувати такі її компоненти:

- уміння розв'язувати технічні і технологічні проблеми;
- розробляти раціональний технологічний процес виготовлення об'єкту проектування;
- полегшувати умови роботи під час виконання технологічних операцій;
- доцільно організовувати робоче місце і дотримуватись гігієни праці;
- підвищувати якість виробів;
- здатність мислити конструктивно, продуктивно і логічно;

Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми

- прагнення до неперервної самоосвіти і саморозвитку;
- готовність до активної творчої діяльності з метою доцільного перетворення навколишнього світу.

Як видно, до зазначених компонентів входять складові культури праці. Це логічно тому, що праця є складовою технологічного процесу виготовлення виробу. З урахуванням розширення змісту технологічної підготовки, учні повинні контролювати не тільки якість виконання технологічних операцій, а й ефективність технологічного процесу виготовлення виробу в цілому. Під час виконання практичних робіт у 5-6 класах учні здебільшого фронтально репродуктивно відтворюють навчальний матеріал і повторюють дії вчителя з виконання технологічних операцій, але це початок формування технологічної культури. Завдання вчителя на цьому етапі – показати на прикладах можливі варіанти раціональних технологічних процесів і різноманітність розв'язань техніко-технологічних проблем. Навчання у 7-9-х класах має на меті, під час виконання індивідуальних творчих проєктів, використати на практиці отриманий досвід, учні намагаються самостійно під контролем учителя розробляти раціональний технологічний процес.

Розуміння учнем технологічної сфери життя суспільства і вміння її раціонального використання є однією з основних вимог професійного зростання у майбутньому. Досягнути позитивного ефекту виховання технологічної культури можна за рахунок набуття учнями позитивного досвіду підвищення технологічності виготовлення об'єкту проєктування за допомогою використання технологічних пристосувань. Нині розроблено багато пристосувань для оснащення шкільних майстерень, але не всі вони підходять для виготовлення конкретного виробу і використання учнями певної вікової групи.

У загальному розумінні застосування технологічних пристосувань у шкільних майстернях дає змогу:

- підвищити швидкість виконання технологічної операції учнем;
- забезпечувати високу якість обробки деталі за відсутності сформованих навичок школярів;
- полегшити умови праці учня, враховуючи вікові особливості рівня концентрації уваги та м'язової сили;
- розширити технологічні можливості інструментів і верстатів;
- ознайомити учнів з можливими варіантами раціоналізації технологічного процесу та підвищення якості виконання технологічних операцій, як умова виховання технологічної культури.

Для виконання виробів з фанери у 5-му класі використовуються такі основні технологічні операції, як розмічання фанери чи ДВП, випилювання за допомогою лобзика, свердління отворів, шліфування і фарбування виробу [2]. Враховуючи особливості кожної технологічної операції, нині уже розроблено і використовується вчителями для забезпечення навчального процесу велика кількість пристосувань. Для полегшення розмічання деталей криволінійної форми учні використовують шаблони [4, с. 55], для заміни пилочки в лобзику – пристрій для стискання рамки [4, с. 69], для шліфування – бруски з механічним кріпленням шліфувального паперу [4, с. 101].

Висновки. Отже, під час виконання творчого проєкту в учнів формуються такі важливі компоненти технологічної культури, як широкий технологічний світогляд, гнучке мислення, оволодіння сучасними засобами пізнання й перетворення навколишнього світу, прогнозування проєктно-технологічної діяльності. Приклад учителя використання технологічних пристосувань у 5-6 класах, для полегшення виконання технологічних операцій чи внесення змін у конструкцію виробу для усунення дефектів і підвищення якості виробу, заміна технологічної операції для зниження загальної витрати часу, та можливість учню відчутти якісні зміни у процесі виконання виробу, правильне виконання прийомів технологічної операції, дотримання правильної організації робочого місця, сприятиме створенню підґрунтя для виховання технологічної культури учнів.

Список використаних джерел:

1. Моштук В. В. Сутність поняття «проєктно-технологічна культура» та її основні структурні компоненти / В. В. Моштук // Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми. – 2011. – № 2. – С. 204-211.
2. Освітня програма «Технології. 10-11 класи (рівень стандарту)» [Електронний ресурс] // Портал Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/tech-st-ak.pdf> (дата звернення: 17.02.2019).

Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми

---

3. Освітня програма «Трудове навчання. Оновлена програма для учнів 5-9 класів» (2017 р.) [Електронний ресурс] // Портал Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/2-trudove-navchannya-5-9.doc> (дата звернення: 17.02.2019).

4. Сидоренко В. К. Трудове навчання (для хлопців) : [підруч. для 5 класу загальноосвіт. навч. закл.] / В. К. Сидоренко. – Харків, 2013. – 256 с.

5. Симоненко В. Д. Технологическая культура и образование / В. Д. Симоненко. – Брянск, 2001. – 214 с.

6. Ткачук С. І. Генезис понятия «технологічна культура» / С. І. Ткачук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2011. – Частина І. – С. 245-253.

7. Тощенко Ж. Т. Соціологія. Загальний курс [Електронний ресурс] / Ж. Т. Тощенко. – 2-е вид., доп. і перероб. – Київ, 2001. – 511 с. – Режим доступу: URL: <http://socio.125mb.com/tehnologicheskaya-kultura-22257.html> (дата звернення: 17.02.2019).

УДК 373.3.015.31:746

О.Ф. Кисла, Я.А. Найда, м. Чернігів
e-mail: yana.anatoliivna22@gmail.com

ВПЛИВ РУКОДІЛЛЯ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ

Анотація. У статті досліджено актуальну проблему формування творчої гармонійно розвиненої особистості засобом трудового виховання, розкрито вплив рукоділля на здоров'я дитини, його профілактичні, терапевтичні та корекційні можливості.

Ключові слова: рукоділля, хенд-мейд, арт-терапія, творчість, виховання працею, розвиток дрібної моторики.

Abstract. The article investigates the actual problem of forming a creative harmoniously developed personality by means of labor education, discloses the influence of needlework on the child's health, its preventive, therapeutic and correctional possibilities.

Keywords: needlework, hand-made, art therapy, creativity, labor education, development of fine motor skills.

Постановка наукової проблеми. Метою початкової освіти є гармонійний розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, виховання загальнолюдських цінностей, підтримка життєвого оптимізму, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Вільному розвитку особистості сприяє творче середовище. Однією з десяти ключових компетентностей є обізнаність та самовираження у сфері культури. Спільними для всіх компетентностей є так звані наскрізні вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми [1]. Загальноосвітня школа України має здійснити прорив до якісно нової освіти всіх дітей шкільного віку. Це вимагає пріоритетної уваги до навчального змісту і методик, які формують світогляд, ціннісні орієнтації, уміння самостійно вчитися, критично мислити, користуватись комп'ютером, здатність до самопізнання і самореалізації особистості у різних видах творчої діяльності, вміння і навички, необхідні для життєвого і професійного вибору [2]. Одним із шляхів формування гармонійно розвиненої, вихованої, творчої, креативної особистості є застосування рукоділля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій На сьогодні втілюється Концепція Нової Української Школи, яка полягає в нестандартному підході до освітнього процесу, задля розвитку людини ХХІ століття. Актуальність і ефективність використання різних видів мистецтва та арт-терапії під час уроків трудового навчання з метою творчого розвитку особистості підтверджується багатьма науковими працями, зокрема О. Вознесенської, О. Деркача, А. Захарової, Л. Мардера, С. Харенка та ін. з ізотерапії, Н. Зинов'євої, І. Медведєва, Н. Михайлової, Т. Шишової та ін. з лялькотерапії, О. Федій з естетотерапії.

Мета і завдання статті. Метою статті є розкриття ролі рукоділля в становленні особистості, впливу творчості на психологічне здоров'я дитини, важливості розвитку дрібної моторики.

Виклад основного матеріалу. Рукоділля як вид мистецтва є важливим фактором художнього розвитку, здійснює величезний психотерапевтичний вплив на емоційну сферу дитини, виконуючи при